

Spomenici o Euharistiji u starokršćanskim crkvama u Dalmaciji.

Eucharistica documenta in antiquis Dalmatiae ecclesiis.

U splitskom arheološkomu Muzeju čuva se odavna jedna starokršćanska kornijola, lijepe radnje, na kojoj je predstavljen na tronožju dupin ἰχθύς[1] (Vidi tabla I.). Ichtis na ovakom tronogu sjeća na tronožne oltare u kapelicama Sakramenta.

I ako bi postojala koja sumnja, da bi ova predstava mogla ne biti kršćanska, jer je radnja veoma lijepa i stoga što na ovomu kornijolu fali, uz ribu, euharistički hlijeb, koji dolazi na analogičnim slikam na pr. u katakombama sv. Kalista u Rimu, a što bi se dalo valjda opravdati malim razmjerom ovog dragog kamena, ipak su arheolozi mnijenja[2] da je ova gema kršćanska. Česte su, istina, predstave prizora morskih i ribarskih i u poganskim spomenicima, ali pošto je dupin na solinskoj gemi sam i nekako postavljen ne naravski, opće je mnijenje, da se ima odnašati na simbolični kršćanski ciklus *ΙΧΘΥΣ-α*. Napomenuti je pako, da se ribe, a osobito dupini, nalaze na gemama bez dvojbe kršćanskima, dakako malne uvijek zajedno sa simboličnim sidrom. U katakombama sv. Kalista afreski ovakim slikama bez sumnje aludiraju na tajne formule natpisa Pektorija iz Autuna-a i Aberkija.

Da je ova predstava kršćanska, mnijenja su i Kraus,[3] i Schulze,[4] koji je prvi ovo opazio. Dupin pako obavijen okolo

---

[1] Sr. Bull. dalm. 1899. str. 25. Prvi je objelodanio ovu predstavu dr. Bilzewski u djelu: Eucharystya w swietle najdawniejszkych pomników pismiennych, ikonograficznyech, epigraficznych. Krakowia 1898. str. 194.

[2] Bull. di archeologia cristiana. Roma 1880. p. 100.

[3] Kraus, Realencyklopaedie der cristl. Alterthümer I. s. 353; II. str. 697.

[4] Archäologische Studien, Wien 1880. p. 55.

jednoga trozuba, nalazi se takodjer u splitskom Muzeju na jednom zlatnom prstenu, no učenjaci nijesu složni, dali je on kršćanski ili poganski predmet.

Izostavivši ovdje mnoge druge predstave kršćanske na ostalim predmetima u Splitskom Muzeju,[5] koje bi se po nekojim mogle odnositi na Euharistiju, kao na pr. onu afreska u jednom grobu Mučenika na Manastirima u Solinu, gdje se vide dva kaleža, u kojima se tekućina pjeni van istih, a po sredi golubica,[6] ili mnogobrojne predstavke na svjetiljkama kršćanskim u Muzeju, na kojim imade svakojakih kršćanskih simbola: križa, riba, pet kruha i dvije ribe;[7] pa u bazilici gradskoj kamen, na komu je obli hljeb, prekrižen,[8] u nekojim od kojih predstava ima ipak

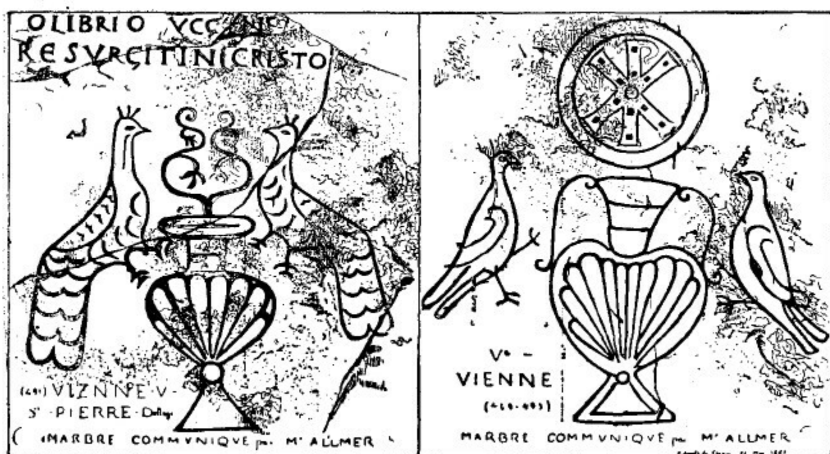

Tabla III. Kaleži iz Vienne u Galiji (V. vijek).

aluzija na Euharistiju, spomenuti ćemo ovdje lijepi fragmenat pluteja nađenog g. 1906. u Vidu u Neretvi[9] (Narona), na kojemu se vidi donji dio kaleža euhar. sa dva pauna. (V. tab. II.) Da ova manjkava slika bude jasnija i oku potpunija, pridodane su na Tabli III. sl. 1. i 2. predstave dvaju sličnih kaleža euharist. na-

---

[5] Bull. dalm., 1908. p. 164. Br. 10., gdje je navedena cijela dotična literatura.

[6] Bull. dalm. 1900., str. 201., tabla IV.

[7] Bull. dalm. 1894., str. 241.

[8] Bull. dalm. 1903., str. 40., br. 409.

[9] Bull. dalm. 1906. p. 39. Tabla V.; Nuovo Bullettino di archeologia cristiana, Roma 1906., fasc. 3—4., p. 207. sl.

đenih u Vienni u Galiji iz V. v. Na naronitanskomu pluteju vidi se donji dio križa proširenog na stranama, na kojemu je poviše naslonjen kalež, t. j. podanak istoga sa dijelom čaše. Paun desni, koji se približava da pije, cio je sačuvan, dočim od lijevoga, lako popunjiva, vide se samo noge i dio repa. Sva je prilika, da je nad križem na komu se naslanja kalež, bio Kristov monogram, ili bolje križ je svršavao monogramom, kako se to vidi i na kaležu iz Vienne u Galiji (v. tablu III.) i inače, gdje monogram kano da lebdi nad kaležom.[10] Ova je predstava nesumnjivo kršćanska i nosi kalež euharistični. A gdje je nađen ovaj ulomak, sva je prilika plutej okolo oltara, u Vidu pokraj Metkovića, treba tražiti gradsku baziliku ovoga grada, u komu je sigurno V. v. stolovao biskup, jer u dvjema crkvenim koncilima solinskim g. 530., 533. bio je prisutan Marcel biskup crkve naronitanske.[11]

Dr. F. Bulić.

[10] Cabrol, Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie s. v. Calice, str. 1612., fig. 1883. Opaziti je da je ova dalmatinska predstava bila valjda s male pomnje izostavljena u Dictionnaire Cabrola pod riječi Calice, jer inače bogat je u navadjanju primjera ovaj Rječnik.

[11] Sr. Kronotaksa solinskih biskupa itd. str. 55.